

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaosto

Asia: [HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023](#)

Veteraanipalveluiden toimivuus ja resurssien riittävyys

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan 33. luvun 50. veteraanien tukeminen määrärahat muodostuvat lähinnä sotainvalideille ja tunnuksen omaaville rintamaveteraaneille maksettavista korvauksista, etuuksista ja kuntoutuksesta. Keskeisimpiä lakeja korvausten maksamiseen ovat sotilasvammalaki (404/1948) sekä laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta (1184/1988) sekä laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain muuttamisesta (54/2019), joka tuli voimaan 1.11.2019. Lain muutoksen jälkeen myös tunnuksen omaaville rintamaveteraaneille ovat kotiin vietävät palvelut olleet maksuttomia. Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan 33. luvun 50. veteraanien tukeminen ehdotetaan vuoden 2023 talousarvioon yhteensä 158,4 miljoonaa euroa, josta noin 49,6 miljoonaa euroa on Veikkaus Oy:n voittovaroja. Vähennystä vuoteen 2022 verrattuna on 34,3 miljoonaa euroa, koska edunsaajien eli veteraanien määrä vähenee merkittävästi vuosittain.

Suurimmat muutokset veteraanipalveluihin viimeisten vuosien aikana ovat olleet: lakimuutos rintamaveteraanien maksuttomista kotiin vietävistä palveluista (1.11.2019) sekä rintamalisän korotus 1.4.2020 alkaen 50 eurosta 125 euroon kuukaudessa. Sotainvalidien laitoshoidon pääsyn haitta-astetta laskettiin 20 %:sta 10 %:tiin ja sotainvalidien puolisoiden kuntoutusedellytyksiä parannettiin laskemalla sotainvalidilta vaadittua haitta-astetta 50 %:sta 30 %:tiin. Suurin vaikuttava tekijä veteraanipalvelujen rahoitukseen on ollut tunnuksen omaavien rintamaveteraanien maksuttomat kotiin vietävät palvelut.

Sotainvalidien ja rintamaveteraanien määrä laskee tulevina vuosina voimakkaasti arviolta 25–30 % vuodessa. Heidän keski-ikänsä on noin 97-vuotta. Korkean ikänsä vuoksi he tulevat jatkossa tarvitsemaan entistä enemmän hoito- ja kuntoutuspalveluja kotona tai palveluasumisessa.

Hallitusohjelmassa todetaan, että ikääntymisen myötä veteraanien ja heidän läheistensä tuen tarve lisääntyy. Sotiemme veteraanien tuki ja palvelut turvataan. Varmistetaan, että palvelut toteutuvat laadukkaina kaikkialla maassa.

Osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta on tehty muutoksia lainsäädäntöön. Vuoden alussa 2023 tulee voimaan laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain muuttamisesta 605/2023 sekä laki sotilasvammalain muuttamisesta 569/2022, joissa rintamaveteraanien ja sotainvalidien palvelujen järjestämisen vastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille.

Palvelujen toimivuus

Kunnat ovat hyvin eri tavoin järjestäneet sotainvalidien ja rintamaveteraanien palvelut, eivätkä välttämättä kaikki veteraanit ole saaneet heille kuuluvia palveluja. Erityisesti Valtiokonttoriin tulevat kysymykset kohdistuvat rintamaveteraanien kotiin vietäviin palveluihin ja niiden laajuuteen. Valtiokonttorin mukaan kyselyt ovat jonkin verran vähentyneet. Rintamaveteraanien erityisluontea ei tunneta riittävästi, vaikka Valtiokonttori ja veteraanijärjestöt ovat asiasta tiedottaneet. Valtiokonttori ohjeistaa kuntia myös ohjekirjeillään. Valtiokonttori seuraa palvelujen toteutumista sekä tarvittaessa aluehallintovirastot seuraavat ja valvovat veteraanipalvelujen toteutumista osana sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen valvontaa. Rintamaveteraaniasiain neuvottelukunta (RINE) seuraa myös sotainvalidien ja tunnuksen omaavien rintamaveteraanien palvelujen toteutumista.

RINE:n kokouksessa on noussut tulevaisuuden huolen aiheeksi se, että kuinka tulevat hyvinvointialueet osaavat ottaa huomioon sotainvalidien ja tunnuksen omaavien rintamaveteraanien erityisluontea, joihin on kohdennettu korvamerkittyä rahaa ja palvelut ovat aiemmin järjestäneet kunnat ja ensi vuoden alusta hyvinvointialueet. Pelkona on, että veteraanien palveluihin tulee katkoja.

Kunnat ovat arvioineet kahden täyden vuoden ajan tarvitsemansa rahoituksen rintamaveteraanien kotiin vietäviin palveluihin ja Valtiokonttorin mukaan arviot ovat täsmentyneet. Hyvinvointialueelle siirryttäessä RINE näkee riskinä myös sen, että hyvinvointialue yli- tai alimitoittaa tarvitsemansa määräraha arvionsa rintamaveteraanien kotiin vietäviin palveluihin tammikuussa 2023.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt kesällä hyvinvointialueilta veteraaniasioiden yhdyshenkilöiden yhteystiedot, jotka on toimitettu Valtiokonttorille. Valtiokonttori on syksyllä 2022 järjestänyt tiedotustilaisuuksia hyvinvointialueille veteraanipalvelujen järjestämisestä.

Lisäksi Valtiokonttori on lähettämässä ohjekirjeen hyvinvointialueille, jossa on aiempien vuosien hyvinvointialueen kuntien käyttämän rahoituksen määrä rintamaveteraanien kotiin vietäviin palveluihin ja kuntoutukseen. Tämä tulee helpottamaan hyvinvointialueiden arviointia siitä, paljonko he tarvitsevat alueelleen rahoitusta veteraanipalvelujen järjestämiseen.

Veteraanien kuntoutuspalveluihin varatut määrärahat ovat riittäneet hyvin, niitä on jäänyt osin käyttämättä. Rahojen palautumiseen on vaikuttanut merkittävästi kaksi asiaa. Viimeiset kaksi vuotta on ollut korona epidemian aikaa, jolloin esimerkiksi laitospalveluita sekä päiväkuntoutuksia peruttiin. Veteraanit eivät myöskään halunneet osallistua aina läsnä muotoiseen avokuntoutukseen. Toinen seikka on se, että veteraanit ovat varsin iäkkäitä eivätkä välttämättä hyödy tai halua lähteä laitospalveluun kuntoutukseen. Kuntoutusta onkin painotettu avokuntoutukseen.

Valtiokonttori kilpailutti tänä vuonna laitoshoidon ja -kuntoutuspaikat. Kilpailutukseen tarjouksensa jättäneitä laitoksia oli aiempaa vähemmän eivätkä ne kata koko Suomea samaan tapaan kuin aiemmin. Veteraanien määrän väheneminen ja toisaalta suurempi avuntarve esim. laitospalveluissa kuntoutuksessa, on osaltaan vaikuttanut laitospaikkojen määrän vähenemiseen.

Rahoituksen riittävyys

Kuntoutustoimintaan varatut määrärahat ovat riittäneet hyvin. Valtiokonttorin mukaan rintamaveteraanien kuntoutukseen tarkoitettuja varoja palautettiin vuonna 2021 noin 5,6 miljoonaa euroa.

Rintamaveteraanien kotiin vietävien palvelujen kustannusten arviointi on ollut haastavaa, miten paljon ja minkälaisia palveluja veteraanit tarvitsevat, koska tilanne veteraanien kohdalla voi muuttua nopeastikin. Veteraanien korkeasta iästä johtuen tulevaisuudessa palvelut painottuvat kotiin vietäviin palveluihin sekä palveluihin erilaisissa palveluasumisen muodoissa.

Korona tilanne on vaikuttanut rintamaveteraanien palveluihin ja kuntoutukseen. Koronan takia on palvelujen käyttäminen ollut vähäisempää, koska päiväsairaala ja virkistystoimintaa ei pahimmassa korona vaiheessa järjestetty, rintamaveteraanit ja sotainvalidit liikkuvat vähemmän eli käyttivät kuljetuspalveluja vähemmän, laitospalveluun kuntoutusjaksoit olivat useita kuukausia tauolla. Kotona tapahtuvassa kuntoutuksessa oli taukoja. Valtiokonttori on vaihtanut laitospalveluita avokuntoutuksiin, mutta voi olla, ettei kaikki kuntoutus ehdi toteutua tämän vuoden puolella ja

rahoja palautuu takaisin. Sitä vastoin kotiin vietävät muut palvelut pääosin toimivat, kuten kotipalvelu ja kotisairaanhoido, siivous ja ateriapalvelut myös koronan aikana.

Vuoden 2019 lopussa (1.11.2019) voimaan tullut uudistus rintamaveteraaneille korvattavista kotiin vietävistä palveluista on arviomääräraha. Kunnat arvioivat vuoden 2021 alussa tarvitsevänsä rahaa 136 miljoonaa euroa. Lisäksi kunnilla oli mahdollisuus hakea lisärahoitusta syyskuussa 2021, jolloin osa kunnista haki lisärahoitusta yhteensä 15,5 miljoonaa euroa. Valtiokonttorin saadun tiedon mukaan osa kunnista palautti rahaa takaisin vuodelta 2021 yhteensä hieman yli 18 miljoonaa euroa.

Valtiokonttorista saatujen tietojen mukaan kunnat hakivat määrärahaa rintamaveteraanien kotiin vietäviin palveluihin 2022 tammikuussa 110 miljoonaa euroa ja täydennyshaussa syyskuussa 13,1 miljoonaa euroa. Talousarviossa 2022 rahoitusta on varattu momentille 33.50.58 95,2 miljoonaa euroa sekä momentille 33.50.56 23 miljoonaa euroa (Veikkaus Oy:n voitto varoista) eli yhteensä 118,2 miljoonaa euroa. Tämän hetkisen tiedon mukaan veteraanien momenttien kohdalla rahoitus näyttää riittävän kattamaan kuntoutuksen ja muiden palvelujen tarpeen.

Ensi vuoden (2023) talousarviossa on varattu rintamaveteraanien kotiin vietäviin palveluihin momentille 33.50.58 80 miljoonaa euroa sekä momentille 33.50.56 20 miljoonaa euroa kuntoutukseen ja kotiin vietäviin palveluihin. Toisin sanoen rintamaveteraanien kotiin vietäviin palveluihin on varattu määrärahaa yhteensä 100 miljoonaa euroa.

Kaikkien veteraanimomenttien arvio perustuu erityisetuuksien piirissä olevien tunnuksen omaavien rintamaveteraanien ja sotainvalidien määrän vähenemiseen. Aiempien vuosien perusteella voidaan arvioida, että varattu rahoitus on riittävää. Kotiin vietävien palvelujen suhteen voidaan todeta, että ensimmäinen täysi vuosi 2020 uuden lainsäädännön (1.11.2019) voimaan tulon jälkeen on ollut poikkeuksellinen koronan takia. Myös vuosi 2021 oli edelleen poikkeuksellinen koronan takia. Valtiokonttori on todennut, että kuntien arviot ovat täsmentyneet. On vaikea arvioida, onko poikkeusvuodet tuoneet mukanaan merkittävää kuntoutus- ja palveluvelkaa tai piilevää palvelun tarvetta esimerkiksi rintamaveteraanin tai sotainvalidien tarvitsemien palvelujen tarpeen lisääntymistä. Lisäksi rahojen riittävyyteen vaikuttavat hyvinvointialueiden palvelujen järjestäminen, miten hyvin he saavat veteraanipalvelut toimimaan sekä palveluntuottajien hinnankorotuspaineet, joka johtuu yleisestä taloustilanteesta.

Sotainvalidien ja rintamaveteraanien lainsäädäntö palveluista

Sotainvalidien korvaukset ja palvelut

Sotilasvammalain (404/1948) perusteella maksetaan sotainvalideille vamman vakavuuden eli haitta-asteen mukaan elinkorkoa. Lisäksi korvausta voi hakea mm. asunnonmuutostöistä, kotihoidosta kuten esimerkiksi ateriapalveluista, kotipalveluista, asumispalveluista palvelutaloissa, kotisairaanhoidosta ja apuvälineistä. Korvausta voi hakea myös kuntoutuksesta, laitoshoidosta, sairaanhoidosta ja matkakuluista. Korvauksia ja kuntoutusta haetaan Valtiokonttorista. Kotiin vietävistä palveluista Valtiokonttori maksaa kuntien antaman arvion perusteella palvelujen järjestämisestä aiheutuneet kulut ennakoon kunnille. Kunnat tai kuntayhtymät järjestävät sotainvalidien kotiin vietävät palvelut palvelusuunnitelman mukaisesti.

Sotainvalidien puolisoitten ja leskien sekä sotaleskien kuntoutus

Vuosittain annettavalla valtioneuvoston asetuksella määritellään sotainvalidien puolisoille, leskille ja sotaleskien kuntoutukseen käytettävä määräraha ja kuntoutuksen sisältö. Kuntoutusta haetaan Valtiokonttorilta. [Valtioneuvoston asetus sotainvalidien puolisoitten ja leskien sekä sotaleskien kuntoutuksesta vuonna 2021 (1076/2021)]

Rintamaveteraanien korvaukset ja palvelut

Laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta (1184/1988) sekä rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain muuttamisesta (52/2019) perusteella järjestetään rintamaveteraaneille kuntoutusta ja kotiin vietäviä palveluja ja Laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain muuttamisesta 605/2023. Rintamaveteraanille tulee olla myönnetty rintamasotilas-, rintamapalvelus- tai rintamatunnus. Rintamaveteraanien kotiin vietävistä palveluista tehdään palvelutarpeen arviointi, jonka perusteella kunta järjestää kotiin vietävät palvelut kuten mm. ateriat-, siivous-, ja hoivapalvelut. Rintamaveteraanit voivat saada myös kuntoutusta sekä tuettua kotikuntoutusta. Valtiokonttori maksaa kunnille tai kuntayhtymille ennakoon tammikuun lopussa kuntien arvion mukaan palvelujen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Kunnat voivat hakea täydennystä määrärahaan syyskuussa.

Laki eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutuksesta (1039/1997)

Eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutuksesta annetun lain perusteella kuntoutusta voivat saada esimerkiksi miinojen raivaukseen osallistuneet, sotien aikana puolustusvoimien hoitopaikoissa sairaanhoitotehtävissä palvelleet sekä karjan evakuointiin osallistuneet. Laissa on kirjaus, että heidän on pystyttävä luotettavalla tavalla osoittamaan osallistumisensa kyseisiin tehtäviin. Viimeisin muutos on tullut voimaan vuonna 2005, jolloin mainittuun lakiin lisättiin Neuvostoliiton partisaani-iskujen kohteeksi joutuneet sekä sotien aikana karjan evakuointiin osallistuneet henkilöt. Kuntoutusta haetaan Valtiokonttorilta.

Valtioneuvoston asetus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille maksettavasta rintama-avustuksesta vuonna 2021 maksettavasta rintama-avustuksesta (951/2020)

Kertasuorituksena myönnettävä rintama-avustus voidaan myöntää Suomen sodissa vapaaehtoisina palvelleille ulkomaalaisille rintamasotilaille, jotka asuvat Viron tai entisen Neuvostoliiton alueella tai Suomessa. Avustuksen myöntää Valtiokonttori.